

Agresja wśród uczestników ruchu drogowego

Streszczenie: *Tematem artykułu jest ukazanie problemu agresji wśród uczestników ruchu drogowego. W celu wskazania zjawiska, zostały przeprowadzone badania ankietowe, których wyniki obrazują wspomnianą sytuację. Badania unaocniają, że agresywne zachowania na drodze są powszechne i większość respondentów osobiście ich doświadczyła. Wynika z tego, że każdy uczestnik ruchu drogowego jest świadomy występowania zjawiska, jednakże nie zdaje sobie sprawy z konsekwencji jakie mogą wystąpić poprzez jego bagatelizowanie lub wręcz ciche przyzwolenie. W poniższym artykule zostanie zanalizowane niebezpieczeństwo agresji na drogach w oparciu o badania empiryczne.*

Wstęp – agresja w teorii

Agresja towarzyszy człowiekowi od zawsze, często jest niedostrzegana, gdyż może ukazywać się na różne sposoby. Jest to zjawisko społeczne, ponieważ najczęściej uwydatnia się w kontaktach międzyludzkich¹. Jest wtedy odpowiedzią na zachowanie otoczenia lub próbą wywarcia na innych konkretnego działania. Pojęcie agresywnego zachowania jest bardzo złożone i różnie interpretowane przez teoretyków. Najczęściej jednak jako agresję określa się działanie świadome pod wpływem negatywnych emocji², które ma na celu wyrządzenie szkody innej osobie, a w konsekwencji doprowadzenie do osiągnięcia zamierzonego celu³. To pewnego rodzaju skłonności do nadużywania przemocy w kontaktach z ludźmi jako jednej z możliwości rozwiązania sporów⁴.

Działania agresywne można dostrzec u różnych grup społecznych, np. u polityków, u rodziców czy u dzieci. Jednak niedostrzeganym problemem do tychczas była agresja na drodze, która jest zjawiskiem dość powszechnym i spotyka każdego uczestnika ruchu drogowego – kierowców, rowerzystów oraz pieszych. Najczęściej przejawy agresji można zauważyć wśród kierowców, którzy popadają w konflikty pomiędzy sobą, co prowadzi do nieprzyjemnych sytuacji na drodze i ma znaczny wpływ na samopoczucie i dalszą podróż.

¹ M. Farnicka, H. Liberska, D. Niewiedział, *Psychologia agresji*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2016, s. 27.

² E. Odachowska, K. Gąsiorek, *Psychologiczne determinanty agresji drogowej i możliwości prewencyjne*, „Transport Samochodowy” 2016, tom 3, s. 19.

³ B. Krahe, *Agresja*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005, s. 16.

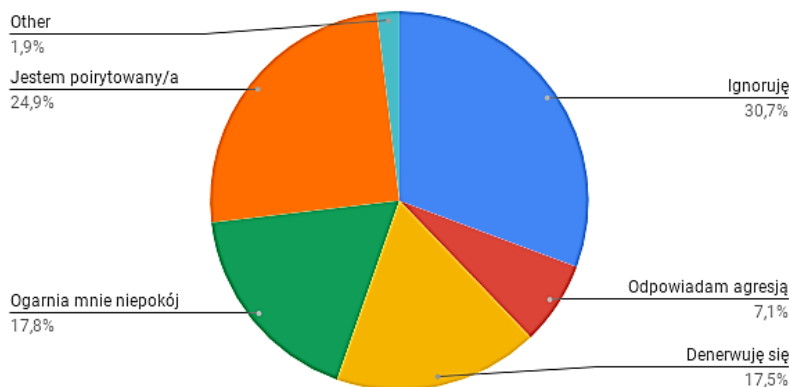
⁴ *Agresja*. Hasło [w:] *Internetowy słownik PWN*, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/agresja;4007508.html> (data dostępu 10.04.2019).

Wśród kierowców agresja często pojawia się ze względu na brak możliwości skomunikowania się z drugą stroną sporu, a także przez poczucie anonimowości⁵. Gdy obiekt naszego gniewu nas nie zna i dodatkowo barierą jest konstrukcja pojazdu, łatwiej jest dać się ponieść emocjom.

Agresja w praktyce – badanie ankietowe

Badanie ankietowe zostało przeprowadzone na grupie 220 osób, która liczyła 170 kobiet i 50 mężczyzn. Dodatkowo została ona podzielona na przedziały wiekowe: poniżej 15 lat, 16-20 lat, 21-30 lat, 31-40 lat, 41-50 lat oraz 51 lat i więcej. Zbieranie odpowiedzi trwało od 17 do 22 kwietnia i były one udzielane w formie elektronicznej.

Tematem badania była agresja w ruchu drogowym. Podmiotem badania – grupa osób mających styczność z sytuacją, czyli kierowców, pasażerów, rowerzystów i pieszych. Wśród nich największą grupę stanowiły osoby w wieku od 16 do 30 lat – 85%, które w większości przypadków deklarowały również posiadanie prawa jazdy. Resztę stanowią przedstawiciele poniżej 15 roku życia oraz powyżej 30 lat. Podczas badania 97,3% osób odpowiedziało, że spotkało się z przejawami agresji na drodze, w tym 74,4% stało się celem agresywnych zachowań i bezpośrednio ich doświadczyło.

Wykres 2. Reakcja wobec agresywnego zachowania wyrażona w % wszystkich odpowiedzi na pytanie: *Co Pan/Pani robi, gdy agresja jest wymierzona w Pana/Pani kierunku?*

Źródło: Opracowanie własne.

⁵ A. Olejniczak, M. Zbyszynski, *Agresja wśród kierowców niezawodowych – analiza oraz mechanizm działań korygujących w kontekście BRD*, „Transport Samochodowy” 2015, tom 4, s. 60.

Analizując wyniki badań na temat reakcji wobec agresywnego zachowania można zauważyć, iż respondenci będący celem agresji najczęściej ignorują sytuację (30,7% odpowiedzi) i kontynuują swoją podróż bez wdawania się w konflikt. Natomiast 24,9% osób jest poirytowanych, 17,8% zaniepokojonych, co negatywnie może wpływać na ich koncentrację oraz samopoczucie. Z kolei 17,5% badanych denerwuje się, a tylko 7,1% odpowiada agresją na agresję. Należy zauważyć, że każda z tych emocji jest jednym z elementów jakie składają się na agresję, czyli stan emocjonalno-motywacyjny i w dłuższej perspektywie pogłębienie ich może doprowadzić do złości⁶, a w konsekwencji do użycia agresji wobec agresora.

Agresja drogowa to przede wszystkim agresywna jazda, czyli sposób poruszania się pojazdem, podczas którego istnieje duże prawdopodobieństwo spowodowania wypadku lub kolizji⁷. Wśród ankietowanych, łącznie 38,1% badanych wskazało, że dopuszczają się agresywnego wyprzedzania, niezachowywania odpowiedniej odległości pomiędzy pojazdami oraz łamania przepisów (w tym przekraczania prędkości).

Według Raportu Komendy Głównej Policji zachowanie użytkowników dróg oraz ich brak rozsądku są głównymi przyczynami wypadków. Znacznie rzadziej do nieszczęśliwych zdarzeń dochodzi z winy drogi lub pojazdu. W 2018 roku 87% wszystkich wypadków było spowodowanych przez kierowców, którzy złamali przepisy ruchu drogowego. Nieustąpienie pierwszeństwa przejazdu, nieprawidłowa prędkość oraz zbyt bliskie podjeżdżanie do drugiego pojazdu to najczęstsze przyczyny wypadków. Dodatkowo najczęściej do zdarzeń drogowych dochodzi podczas dobrych warunków atmosferycznych. To właśnie wtedy kierowcy czują większą pewność siebie i zachowują mniejszą ostrożność⁸.

Tabela 1. Doświadczenia respondentów w zakresie agresji drogowej
(% odpowiedzi twierdzących)

Czy spotykasz się z agresją na drodze?	Czy byłeś/aś celem agresji?	Czy jesteś agresywny/a?
97,3	74,4	32,3

Źródło: Opracowanie własne.

⁶ A. Frączek, *Agresja w ujęciu psychologii*, [w:] Ł. Jurasz-Dudzik (red.), *Człowiek i agresja. Głosy o nienawiści i przemocy. Ujęcie interdyscyplinarne*, Warszawa 2002, s. 45.

⁷ K. Grunt-Mejer, J. Grunt-Mejer, *Agresja drogowa: jej uwarunkowania i metody pomiaru*, „Psychologia Społeczna” 2011, tom 6, s. 160.

Komenda Główna Policji. Biuro Ruchu Drogowego, *Wypadki drogowe w Polsce w 2018 r.*, Instytut Transportu Samochodowego, Warszawa 2019, <http://statystyka.policja.pl/st/ruch-drogowy/76562,Wypadki-drogowe-raporty-roczne.html>. (data dostępu 10.04.2019).

Warto zwrócić uwagę, iż 97,3% respondentów wskazało, że spotyka się z agresją na drodze, 74,4% zaznaczyło, że kiedykolwiek stało się celem agresji, a jedynie 32,3% badanych przyznało, że w czasie jazdy samochodem zdarza się im stosować agresywne zachowania. W tym miejscu należy wskazać, że 47,6% osób, które zadeklarowały niestosowanie agresji, w kolejnym pytaniu dotyczącym sytuacji, które powodują agresywne zachowania udzieliło odpowiedzi, natomiast aż 36,2% badanych wskazało również jakie formy agresji stosują wobec innych uczestników ruchu drogowego. Z tego wynika, że większości respondentów ciężko jest się przyznać do stosowania agresji i wskazania jej form. Jednak sama sytuacja i czyn mogą być inaczej postrzegane i interpretowane⁹. Stąd każda osoba uczestnicząca bądź obserwująca konflikt inaczej może się o nim wypowiedzieć i wskazać na inne elementy, które uważa za agresywne.

Na ogół wśród wszystkich ankietowanych agresję wywołuje niewłaściwe zachowanie uczestników ruchu drogowego, czyli łamanie przepisów i zasad jakie obowiązują użytkowników dróg. Takie zachowanie przede wszystkim stwarza niebezpieczeństwo kolizji lub wypadku, w którym może dojść do utraty zdrowia, a w najgorszym przypadku – życia. Ponadto źle wpływa to na zachowanie i samopoczucie innych uczestników ruchu drogowego. Może bowiem obniżyć komfort ich podróży, wprowadzić w zły nastrój oraz również u nich wzbudzić agresję.

Spowalnianie ruchu to kolejna, najczęściej wskazywana przyczyna agresji (29% odpowiedzi). Taką sytuację może powodować wzmożony ruch pieszych, rowerzyści poruszający się drogą oraz wolniej jadący kierowcy, których trudno jest wyprzedzić. W większości przypadków to osoby starsze jadą spokojniej i wolniej. Prawdopodobnie wynika to z ich słabszej kondycji psychicznej i ruchowej. To m.in. pogorszony wzrok (zwłaszcza w nocy), zmęczenie, objawy demencji, wolniejsza reakcja na niespodziewane sytuacje, zmniejszona umiejętność poprawnego analizowania zagrożeń, a także intuicyjnego dostosowywania się do określonej prędkości¹⁰. Według danych z Komendy Głównej Policji dotyczących wypadków w 2018 roku, porównywalna była ilość zdarzeń spowodowanych przez młodych kierowców i osoby starsze – 5 113 kolizji spowodowanych było przez osoby w wieku od 18 do 24 lat, a 4 537 przez osoby w wieku 60 lat i więcej¹¹.

Wśród wykorzystywanych form agresji prawie w równym stopniu wskazano na gestykulację (18,3% odpowiedzi), używanie klaksonu (17,4% odpowiedzi) i krzyk (12,9% odpowiedzi). Są to działania, które można szybko zrealizować, aby zmniejszyć wewnętrzne napięcie i obniżyć poziom złości. W ten sposób

⁹ M. Farnicka, H. Liberska, D. Niewiedział, *Psychologia agresji*, dz. cyt., s. 81.

¹⁰ M. Zbyszynski, A. Świdorski, *Agresywne zachowania osób starszych a bezpieczeństwo ruchu drogowego*, „Transport Samochodowy” 2016, tom 2, s. 70-72.

¹¹ Komenda Główna Policji. *Biuro Ruchu Drogowego, Wypadki drogowe w Polsce w 2018 r., Instytut Transportu Samochodowego, Warszawa 2019*, <http://statystyka.policja.pl/st/ruch-drogowy/76562,Wypadki-drogowe-raporty-roczne.html>. (data dostępu 10.04.2019).

można także przekazać innemu uczestnikowi ruchu drogowego, że coś nam się nie spodobało w jego zachowaniu. Wyprzedzanie, jazda „na zderzaku”, łamanie przepisów ruchu drogowego, „mrużenie oczu” i ruszanie z piskiem opon należy do mniejszości. Jednym z powodów rezygnowania z tych form agresji może być brak możliwości ich zrealizowania. Jadąc w korku, wąskimi czy jednokierunkowymi drogami czy przy oślepiającym słońcu nie ma sposobności wykazania się umiejętnościami manewrowania pojazdem i odreagowania złości.

Wśród ankietowanych, którzy przyznają się do zachowań agresywnych w głównej mierze występuje typ temperamentu sangwinika (38%) i choleryka (32,3%). Sangwinik to żywiołowa osoba, lubiąca spędzać czas wśród ludzi, otwarta na nowe zmiany oraz ułożona i stabilna emocjonalnie¹². Choleryk natomiast, to typ wybuchowy, nieokiełznany, którego zachowań i działań nie można przewidzieć¹³. Są to dwa najbardziej energiczne temperamenty, dlatego też szybko reagują na sytuacje i często wpadają w złość, gdy ktoś spowalnia ruch uliczny. Znaczną mniejszość stanowią osoby o temperamencie flegmatyka i melancholika, czyli jednostek, które lubią stabilność w swoim życiu, źle reagują na jakiegokolwiek zmiany, są bardzo spokojne, sentymentalne i odporne na stres¹⁴.

Podsumowanie

Powstawanie agresji, jej definiowanie, a także postrzeganie jest różne i często skomplikowane. Jej konsekwencje prowadzą do spięć nie tylko w ruchu drogowym, ale także w środowiskach zawodowych, szkołach czy domach. Przyczyny agresywnych zachowań mogą być zróżnicowane. Wpływ może mieć wcześniejsza sytuacja, zachowanie innych, własne niepowodzenie a także skłonności do tego typu zachowań. Niedostrzeganie agresji drogowej i pomijanie jej w procesie edukacyjnym na temat bezpieczeństwa w ruchu drogowym może być jednym z głównych czynników powodowania kolizji i wypadków, których sprawcami są sami kierujący i ich świadome decyzje. Również odczuwanie bezpieczeństwa podczas podróży jest naruszone, gdyż zdecydowana większość dostrzega przejawy agresji na drodze. Taka sytuacja nie powinna mieć miejsca, gdyż art. 4 Kodeksu Ruchu Drogowego wskazuje, że każdy uczestnik ruchu, ma prawo sądzić, „że inni uczestnicy tego ruchu przestrzegają przepisów ruchu drogowego”¹⁵ i nie stworzą zagrożeń. Tym samym nagłe, nieprzemyślane decyzje pod wpływem negatywnych emocji, mogą doprowadzić do nieszczęścia.

¹² A. Olejniczak, M. Zbyszyński, *Agresja wśród kierowców...*, dz. cyt., s. 63.

¹³ Tamże.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ *Kodeks Ruchu Drogowego*, <http://rcre.pl/pliki/kodeks.pdf>. (data dostępu 24.04.2019).

Literatura

- Farnicka M., Liberska H., Niewiedział D., *Psychologia agresji*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2016.
- Frączek A., *Agresja w ujęciu psychologii*, [w:] Ł. Jurasz-Dudzik (red.), *Człowiek i agresja. Głosy o nienawiści i przemocy. Ujęcie interdyscyplinarne*, Warszawa 2002.
- Grunt-Mejer K., Grunt-Mejer J., *Agresja drogowa: jej uwarunkowania i metody pomiaru*, „Psychologia Społeczna” 2011, tom 6.
- Internetowy słownik PWN*, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/agresja;4007508.html>. (data dostępu 10.04.2019).
- Kodeks Ruchu Drogowego*, <http://rcre.pl/pliki/kodeks.pdf>. (data dostępu 24.04.2019).
- Komenda Główna Policji, *Biuro Ruchu Drogowego, Wypadki drogowe w Polsce w 2018 r.*, Instytut Transportu Samochodowego, Warszawa 2019, <http://statystyka.policja.pl/st/ruch-drogowy/76562,Wypadki-drogowe-raporty-roczne.html>. (data dostępu 10.04.2019).
- Krahe B., *Agresja*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005.
- Odachowska, E. Gąsiorek K., *Psychologiczne determinanty agresji drogowej i możliwości prewencyjne*, „Transport Samochodowy” 2016, tom 3.
- Olejniczak A., Zbyszyński M., *Agresja wśród kierowców niezawodowych – analiza oraz mechanizm działań korygujących w kontekście BRD*, „Transport Samochodowy” 2015, tom 4.
- Zbyszyński M., Świdorski A., *Agresywne zachowania osób starszych a bezpieczeństwo ruchu drogowego*, „Transport Samochodowy” 2016, tom 2.

Aggression amongst road users

Summary: The subject of the article is to show the problem of aggression amongst road users. To indicate phenomenon, there were carried out surveys, which results illustrate mentioned situation. Research shows that aggressive behavior on the road is common and most of the respondents have experienced it personally. It follows that every road user is aware of occurring the phenomenon, but not every realize the consequences of belittling it or even connivance. The following article will analyze the danger of aggression on roads based on empirical research.

Keywords: road aggression, aggressive driver behavior, road users